

dr hab. Marek Stefański prof. WSB Gdańsk
Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku
Katedra Nauk o Bezpieczeństwie

Słupsk dn. 20. 10. 2019 rok

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr. inż. Macieja Fijałka

pt.:

**ŻANDARMERIA WOJSKOWA W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA
WEWNĘTRZNEGO POLSKI W LATACH 1989 - 2014**

przygotowanej pod kierunkiem naukowym:

prof. dr. hab. Andrzeja Żebrowskiego

Promotor pomocniczy: dr Urszula Kosielińska-Grabowska

1. Ocena wstępna

Podstawą napisania recenzji jest uchwała Rady Wydziału Politologii z dnia 26 września 2019 roku w sprawie powołania recenzentów w przewodzie doktorskim Pana mgr. inż. Macieja Fijałka. W związku z art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku.

Głównym problemem badawczym rozprawy jest pytanie:

Jak był zorganizowany system bezpieczeństwa państwa w okresie PRL; jak przekształcała się Wojskowa Służba Wewnętrzna po 1989 r. w Żandarmerię Wojskową (wraz z sytuacją polityczno-militarną), jak powinna być zorganizowana jej struktura, aby odpowiadała przyszłościowym wymaganiom systemu bezpieczeństwa wewnętrznego Polski i zobowiązaniom sojuszniczym?

Natomiast szczegółowymi:

1) Jakie główne akty prawne regulują działalność Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Polski?

- 2) *Jak decyzje polityczne wpływały na funkcjonowanie Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Polski?*
- 3) *Jak przedstawiają się kompetencje żołnierzy Żandarmerii Wojskowej w zakresie realizacji wykonywanych zadań – naboru, szkolenia?*
- 4) *Jak wygląda współdziałanie Żandarmerii Wojskowej z innymi podmiotami bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej?*
- 5) *Jakim zmianom podlegały struktura i dyslokacja terenowych jednostek Żandarmerii Wojskowej oraz, jak wyglądają one obecnie?*
- 6) *Jakie zadania realizuje Żandarmeria Wojskowa w ramach porozumień sojuszniczych NATO i UE?*

Główny problem badawczy oraz pytania szczegółowe są właściwie sformułowane.

Kompatybilnie do głównego problemu badawczego sformułowano główną hipotezę badawczą przypuszczając, że: *Żandarmeria Wojskowa stanowi istotny element systemu bezpieczeństwa wewnętrznego Polski. Jest jednym z najważniejszych elementów struktur Sił Zbrojnych RP, gdyż przez swoje działanie wpływa na suwerenność i trwałość terytorialną państwa. W ujęciu historycznym, struktury organizacyjne Żandarmerii Wojskowej w niektórych okresach swojego istnienia zdominowane były przez czynniki, które nie spełniały wymagań w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego Polski. Ewolucja systemu bezpieczeństwa wewnętrznego Polski, a tym samym służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, wskazuje na znaczne niedociągnięcia w korelacji tych podmiotów z Żandarmerią Wojskową. Zmiany struktur organizacyjnych Żandarmerii Wojskowej powinny zmierzać w kierunku pełnego wykorzystania jej potencjału w zapewnieniu bezpieczeństwa wewnętrznego Polski oraz zadań wynikających z zobowiązań sojuszniczych.*

Odpowiednio do pytań szczegółowych sformułowano następujące hipotezy:

- 1) *Reorganizacja Wojskowej Służby Wewnętrznej i utworzenie Żandarmerii Wojskowej było jednym z kluczowych zadań, jakie stanęły przed państwem polskim po zmianie ustroju w 1989 r.,*
- 2) *Żandarmeria Wojskowa pełni istotną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa Sił Zbrojnych RP oraz w stosunkach międzynarodowych policji wojskowych,*
- 3) *Żandarmeria Wojskowa ma kluczowe znaczenie dla wsparcia działań służb podległych MSWiA oraz służb specjalnych,*

- 4) *Rozwiązania stosowane we francuskiej Żandarmerii Narodowej należy uwzględnić przy projektowaniu i wprowadzaniu zmian w polskiej Żandarmerii Wojskowej.*
- 5) *Struktura i dyslokacja jednostek Żandarmerii Wojskowej powinny być wypadkową funkcji, jakie mają one do spełnienia w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Polski,*
- 6) *Dokumenty normatywne (ustawy uchwalane przez sejm) oraz rozporządzenia (wydawane przez Ministra Obrony Narodowej) umożliwiają sprawną realizację zadań przewidzianych dla Żandarmerii Wojskowej,*
- 7) *Warunkiem efektywnego działania Żandarmerii Wojskowej jest właściwe współdziałanie ze wszystkimi podmiotami systemu bezpieczeństwa wewnętrznego Polski.*

Cała dysertacja jest odpowiedzią na pytania badawcze. Autor, stosuje kompatybilne metody, techniki i narzędzia badawcze w celu rozwiązania problemu badawczego.

Metodologia badawcza została właściwie dobrana i zastosowana.

Przedmiotem badań Autora są działania Żandarmerii Wojskowej, które mogą przyczynić się do większej synergii grup dyspozycyjnych o charakterze militarnym oraz paramilitarnym w kształtowaniu bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce.

Żandarmeria Wojskowa w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego odgrywa bardzo istotną rolę. Doktorant w wielu częściach dysertacji wyraźnie wskazuje, że Państwo ma obowiązek dbania o bezpieczeństwo swoich obywateli, czyli powinno m. in. tworzyć podstawy prawne do funkcjonowania wyspecjalizowanych służb.

Doktorant w sposób kompetentny i z dużą wiedzą teoretyczną oraz praktyczną swobodnie porusza się w niełatwej problematyce związanej z działaniami Żandarmerii Wojskowej.

Głównym celem pracy doktorskiej jest przedstawienie procesu budowania struktur Żandarmerii Wojskowej w Polsce w okresie przemian systemowych oraz analiza i ocena czynników, w tym czynników o charakterze politycznym, które miały kluczowy wpływ na system bezpieczeństwa wewnętrznego Polski w latach 1989-2014.

Natomiast cele szczegółowe określają:

- 1) *interpretację zagrożeń i bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej,*

2) analizę związku sytuacji polityczno-militarnej z systemem bezpieczeństwa wewnętrznego Polski i strukturami Wojskowej Służby Wewnętrznej oraz Żandarmerii Wojskowej od przełomu 1989 r. aż do końca 2014 r. w celu ukazania zmian w obszarze bezpieczeństwa państwa, będących efektem wprowadzenia nowej Strategii bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej,

3) zagadnienia cywilnej kontroli nad działalnością Żandarmerii Wojskowej, którą sprawuje sejmowa i senacka Komisja Obrony Narodowej, Najwyższa Izba Kontroli oraz Rzecznik Praw Obywatelskich,

4) ocenę stopnia dostosowania struktury organizacyjnej Żandarmerii Wojskowej do wymagań systemu bezpieczeństwa wewnętrznego Polski i zobowiązań sojuszniczych,

5) poszukiwane kierunki zmian w strukturze organizacyjnej Żandarmerii Wojskowej, tak aby były one w pełni dostosowane do wymagań systemu bezpieczeństwa wewnętrznego Polski oraz zobowiązań sojuszniczych.

Powyższe cele autor zrealizował.

Rozprawa Doktoranta jest dużym wkładem w rozwój badań w obszarze działań Żandarmerii Wojskowej.

2. Zawartość rozprawy

Dysertacja Pana mgr. inż. Macieja Fijałka liczy ogółem 385 stron tekstu w tym 14 stron bibliografii z aktami prawnymi, artykułami prasowymi, źródłami internetowymi oraz 67 stron załączników. Należy z dużym uznaniem odnieść się do zaprezentowanej w pracy bogatej i aktualnej literatury przedmiotu.

Podstawowy tekst składa się z wykazu ważniejszych skrótów używanych w dysertacji, spisu treści, wstępu, pięciu rozdziałów oraz wniosków.

We wstępie Doktorant przedstawia ważność problemu bezpieczeństwa państwa oraz procedurę metodologiczną badań.

Żandarmeria Wojskowa w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego odgrywa bardzo istotną rolę. Dlatego dysertacja jest dużym wkładem w badania dotyczące służb mundurowych.

W pierwszym rozdziale pt.: *Przemiany ustrojowo-systemowe bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce*, Doktorant charakteryzuje teorię bezpieczeństwa wewnętrznego oraz Strategię Bezpieczeństwa Narodowego RP. Przeprowadził wnikliwą analizę problemu transformacji ustrojowej w wymiarze politycznym, gospodarczym oraz militarnym w okresie 1989–1990. Lata te były punktem wyjścia dla przeobrażeń w dziedzinie przemian Ludowego Wojska Polskiego. Autor scharakteryzował genezę powstania, a następnie reformę Wojskowej Służby Wewnętrznej. Przedstawił proces kształtowania się struktur i zadań służb poprzedniego systemu. W tym celu Doktorant wykorzystał dokumenty znajdujące się w zbiorach Instytutu Pamięi Narodowej.

Rozdział drugi pt.: *Miejsce i rola Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Polski*, przedstawia szczegółową analizę historyczną podstaw prawnych, struktur, zadań i funkcjonowania Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa państwa. Doktorant dokonał charakterystyki współpracy Żandarmerii Wojskowej z krajowymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo wewnętrzne Polski oraz funkcjonowania Żandarmerii Wojskowej na różnych płaszczyznach działania. Autor odniósł się do zachodzących procesów decyzyjnych, przyczyn, znaczenia oraz skutków dla zadań realizowanych przez Żandarmerię Wojskową w dziedzinie bezpieczeństwa.

W trzecim rozdziale: pt.: *Współpraca Żandarmerii Wojskowej na arenie międzynarodowej*, Doktorant analizuje zadania Żandarmerii Wojskowej w misjach NATO, działania w ramach sił koalicyjnych oraz Unii Europejskiej (Demokratyczna Republika Konga) poza granicami państwa oraz relacje policji wojskowych w stosunkach międzynarodowych. Odnosi się do policji wojskowych NATO do struktur, zadań, wykonywanych czynności oraz uprawnień. Przedstawia genezę utworzenia Centrum Eksperckiego Policji Wojskowych NATO w Polsce oraz udziału Żandarmerii Wojskowej w strukturze Europejskich Sił Żandarmerii.

Rozdział czwarty pt.: *Ocena działalności Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Polski. Badania własne*, Autor prezentuje wyniki badań ankietowych w zakresie funkcjonowania Żandarmerii Wojskowej, w tym przedsięwzięć prewencyjnych, dochodzeniowo-śledczych, operacyjno-rozpoznawczych oraz ochronnych. Również przedstawia wyniki kontroli przeprowadzonej przez Najwyższą Izbę Kontroli, oceny i uwagi komisji Obrony Narodowej. Doktorant dokonał analizy aktów

normatywnych, ich funkcje, założenia, relacje oraz wpływ na zjawiska polityki bezpieczeństwa. Należy zauważyć, że badania metodą sondażu diagnostycznego przeprowadził wśród dwóch grup respondentów: żołnierzy Żandarmerii Wojskowej pełniący czynną służbę wojskową w Krakowie, Warszawie, Bydgoszczy, Elblągu, Szczecinie, Mińsku Mazowieckim i Żaganiu oraz funkcjonariuszy Policji, Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Prokuratury, Służby Celnej, Inspekcji Transportu Drogowego, Straży Miejskiej oraz Straży Ochrony Kolei. Analiza wyników badań znalazła swój wyraz w przedmiotowym rozdziale.

W rozdziale piątym pt.: *Perspektywiczne kierunki użycia Żandarmerii Wojskowej*, Doktorant przedstawia rozważania dotyczące nowej koncepcji organizacyjno-funkcjonalnej Żandarmerii Wojskowej oraz możliwości użycia Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa państwa. W rozdziale tym Autor przedstawia postulatywne uregulowania prawne stworzone w oparciu o analizę treści dokumentów, wyników badań ankietowych oraz przeprowadzonych wywiadów. Ta samodzielna koncepcja poparta badaniami naukowymi, doświadczeniem zawodowym oraz analizą przepisów prawnych powinna stać się inspiracją do zmian w działaniach Żandarmerii Wojskowej.

Ocena merytoryczna dysertacji

Należy wyraźnie wskazać, że Autor opracowując dysertację pt.: *ŻANDARMERIA WOJSKOWA W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA WEWNĘTRZNEGO POLSKI W LATACH 1989 – 2014*, korzystał ze źródłowej literatury przedmiotu, aktów prawnych, dobrze opracował metodologię, co ma bardzo duże znaczenie w prawidłowym rozwiązaniu problemu badawczego.

Doktorant poddał wnikliwej analizie główny oraz szczegółowe problemy badawcze odpowiadając na pytania i weryfikując pozytywnie założone hipotezy. Kompatybilność dobrania metod badawczych do istoty głównego problemu badawczego jest rozstrzygająca we właściwym procesie metodologicznym. W dysertacji zastosowano badania ilościowe oraz jakościowe. Na uwagę zasługuje reprezentatywna grupa badawcza oraz analiza danych.

Należy również z dużym uznaniem odnieść się do tego, że badania i analizy zawarte w poszczególnych rozdziałach są jasne oraz merytoryczne. Ponadto treść pracy wzbogacona jest przez opinie i uwagi ekspertów z zakresu działań Żandarmerii Wojskowej, z którymi przeprowadzono badania metodą sondażu diagnostycznego. Wywiady Kompleksowo opracował zagadnienie analizując dokumenty prawne Polski oraz Unii Europejskiej, literaturę dotyczącą przedmiotu badawczego.

Reasumując dywagacje Autora zmierzają w kierunku propozycji zmian prawno-organizacyjnych w funkcjonowaniu Żandarmerii Wojskowej. Doktorant przedstawiając w dysertacji perspektywiczne kierunki zmian i wykorzystania Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa państwa należałoby rozważyć następujące postulaty polegające na:

1) *zwiększeniu uprawnień w stosunku do wszystkich obywateli w zakresie bezpieczeństwa w ruchu drogowym z jednoczesnym traktowaniem spraw związanych z działalnością w Siłach Zbrojnych jako priorytet;*

2) *utworzeniu Pododdziałów Terytorialnych jako struktur podporządkowanych Żandarmerii Wojskowej w celu zapewnienia: ochrony wszystkich jednostek i instytucji wojskowych, zwiększonej współpracy z elementami systemu bezpieczeństwa państwa na styku działalności policyjno-wojskowej, w tym szczególnie z wojewodami i organami samorządu terytorialnego, wsparcia lokalnej społeczności przed skutkami destabilizacji i dezinformacji, realizacji zajęć z zakresu edukacji obronnej młodzieży szkolnej w placówkach oświaty, a także z zakresu reagowania kryzysowego o charakterze niemilitarnym.*

3) *umożliwieniu osadzania w Izbach Zatrzymań osób cywilnych, z których koszty mogłyby być przekazywane na poszkodowanych w misjach poza granicami państwa oraz dla rodzin poległych żołnierzy,*

4) *możliwości działania na wewnętrznej granicy państwa z policjami wojskowymi (s. 296).*

Na duże uznanie zasługuje zakończenie, w którym Doktorant bardzo precyzyjnie odniósł się do treści dysertacji w formie wypunktowanych wniosków. Zwrócił szczególną uwagę na to, że bezpieczeństwo państwa jest jednym z podstawowych zadań Żandarmerii Wojskowej.

Autor wykazał w dysertacji, że przedmiotowe przepisy odnoszące się do Żandarmerii Wojskowej wymagają zmian. Szczególnie zwrócił uwagę, że niektóre regulacje prawne wymagają weryfikacji i zmian prawno-organizacyjnych.

Doktorant w podsumowaniu stwierdził, że temat dysertacji wydaje się być uzasadniony *ze względu na potrzebę wyjaśnienia funkcji, jaką Żandarmeria Wojskowa sprawuje w systemie bezpieczeństwa Sił Zbrojnych RP. Analizując materiał historyczny, prawny i badawczy przedstawiono wizję tej formacji jako podmiotu, który z uwagi na posiadany potencjał może stanowić efektywne narzędzie w zapewnieniu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa (s. 298).*

Rozprawa doktorska również pod względem estetycznym zasługuje na duże uznanie.

Doktorant niestety nie ustrzegł się od uchybień, które nie mają wpływu na ogólną pozytywną merytoryczną ocenę dysertacji. Załączniki występują raczej po przedstawieniu bibliografii a nie odwrotnie. Występują niedociągnięcia metodologiczne, które nie miały większego wpływu na poprawną procedurę badawczą.

Wnoszę, aby Doktorant w toku obrony odniósł się do następujących kwestii:

- a) Autor w dysertacji wykazał potrzebę zmian prawno-organizacyjnych w Żandarmerii Wojskowej. Jakie są realne perspektywy proponowanych zmian prawno-organizacyjnych w Żandarmerii Wojskowej?
- b) Jaka jest najistotniejsza rola Żandarmerii Wojskowej w kształtowaniu bezpieczeństwa państwa?
- c) Czy proponowane zmiany prawno-organizacyjne w Żandarmerii Wojskowej spowodują większą współpracę ze społecznościami lokalnymi? Jeśli tak, to w jakim zakresie.
- d) Jak proponowane zmiany prawno-organizacyjne w Żandarmerii Wojskowej zmienią współpracę z policjami wojskowymi państw członkowskich NATO?

/Dwa pytania odnoszące się do powyższych zagadnień sformułuję podczas obrony pracy doktorskiej/

Reasumując: uznaję dysertację pt.: *ŻANDARMERIA WOJSKOWA W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA WEWNĘTRZNEGO POLSKI W LATACH 1989 – 2014*, za spełniającą wszystkie wymogi formalne i merytoryczne określone w art. 13. ust. 1 ustawy o stopniach naukowych tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 roku (z późniejszymi zmianami) i wnioskuję o dopuszczenie Pana mgr. inż. Macieja Fijałka do publicznej obrony doktoratu.

dr hab. Marek Stefański prof. WSB Gdańsk

A handwritten signature in blue ink, consisting of stylized initials and a surname, written over a horizontal line.